

JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN

”DET ÄR DET HÄR SOM GER OSS KRAFTEN”

Fallstudie om kvinnors organisering och
organisationsbidragets ändamålsenlighet

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, april 2021
Rapport 2021:14, bilaga 1
Dnr: ALLM 2021/128

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Boel Kristiansson eller Erik Olsson
Telefon 031 39 29 000

INNEHÅLL

FALLSTUDIE OM KVINNORS ORGANISERING OCH ORGANISATIONS BIDRAGETS ÄNDAMÅLSENLIGHET	4
1. INLEDNING	5
1.1. Kvinnors organisering	5
2. URVAL, GENOMFÖRANDE OCH AVGÄNSNINGAR.....	7
2.1. Urval	7
2.2. Genomförande.....	8
2.3. Avgränsningar.....	9
3. RESULTAT.....	10
3.1. Organisationernas syn på kvinnors särorganisering	10
3.1.1. Ett eget rum	10
3.1.2. En in- och utandning på samma gång.....	11
3.1.3. Kvinnoorganisationerna ses som komplement till politiken.....	13
3.1.4. Det politiska klimatet påverkar organisationerna.....	13
3.2. Medlemmen som individ och kollektiv.....	14
3.2.1. De lokala grupperna är basen.....	15
3.2.2. Vem är medlemmen (inte)?	17
3.2.3. Medlemsinflytande genom val av organisationsstruktur	21
3.2.4. Medlemsinflytande genom val av aktiviteter.....	23
3.3. Statsbidragets betydelse.....	25
3.3.1. Utan statsbidraget finns vi inte.....	25
3.3.2. Statsbidraget legitimerar kvinnorörelsen.....	27
4. AVSLUTANDE DISKUSSION.....	29
3.4. Statsbidraget för kvinnors organisering bidrar till uppfyllandet av jämställdhetspolitiken	29
3.5. En uppräknig av anslaget är motiverad.....	32
3.6. Kunskapen om unga kvinnors organisering behöver stärkas	33
REFERENSER.....	35

FALLSTUDIE OM KVINNORS ORGANISERING OCH ORGANISATIONS BIDRAGETS ÄNDAMÅLSENLIGHET

Kvinnoorganisationer har, liksom andra civilsamhälles-organisationer, haft en central roll i demokratiseringen av samhället och i utförandet av viktiga samhällsfunktioner. Inrättandet av statsbidraget för kvinnors organisering innebar ett erkännande av denna organiserings egenvärde och dess demokratiska roll. Samtidigt utgör bidraget en ekonomisk styrning som också sätter villkor för och påverkar mottagarna av stödet.

Jämställdhetsmyndigheten har i tidigare rapporter konstaterat att allt fler kvinnoorganisationer delar på ett bidrag som minskar i fasta priser. Bidraget ligger också lågt i jämförelse med liknande organisationsbidrag. Samtidigt är det ett av regeringens få åtgärder för att främja det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande. I delmålet ingår att vid sidan av det formella demokratiska systemet, bidra till lika möjligheter för kvinnor och män att delta i och påverka de processer som formar föreställningar, tankar och idéer inom civilsamhällets organisationer och inriktningar.

Syftet med denna fallstudie är att belysa vilken betydelse bidraget har för kvinnors möjligheter att organisera sig, och vilken roll kvinnoorganisationer spelar för kvinnors möjligheter att bevaka sina rättigheter och driva sina krav. Ambitionen är att bidra till en fördjupad kunskap om bidraget som styrmedel för att nå delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande i samhället.

1. INLEDNING

Anslaget till kvinnoorganisationer inrättades budgetåret 1982/83 med det uttalade syftet att stödja kvinnoorganisationer som arbetade för att förbättra kvinnans ställning i samhället och som aktivt verkade för jämställdhet. Förordningen om statsbidrag för kvinnors organisering¹ innebar en viss omformulering av syftet och bidraget består idag av tre delar: organisations-, etablerings- och verksamhetsbidrag. Det kan sökas av organisationer som uppfyller ett antal kriterier i enlighet med förordningen, bland annat att minst tre fjärdedelar av organisationens medlemmar ska vara kvinnor över 15 år.

Av förordningen² framgår att statsbidraget för kvinnors organisering har ett tredelat syfte att:

- stödja kvinnors organisering i egna sammanslutningar
- främja kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet
- möjliggöra för kvinnor att bevaka sina rättigheter och driva sina krav.

Genom förordningen tillskrivs kvinnors organisering i egna sammanslutningar ett egenvärde, samtidigt som bidraget syftar till att stärka kvinnors makt och inflytande i samhället, genom organisationerna, i ett nästa led.

Problemformuleringen som ligger till grund för inrättandet av statsbidraget är därmed nära knuten till det första jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande i samhället. Kvinnor och män ska, enligt delmålet, ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och forma villkoren för beslutsfattandet inom samhällets alla sektorer, vilket inkluderar civilsamhället. Samtidigt utgör civilsamhället i sig en arena varifrån samhällsförändring kan drivas och jämställdhet främjas.

1.1. KVINNORS ORGANISERING

Den svenska kvinnorörelsen, bestående av både kvinnoorganisationer och fristående sympatisörer, växte fram under slutet av 1800-talet som en del av kampen för demokratisering tillsammans med övriga folkrörelser. Ett genomgående drag i kvinnors organisering tiden före, och i samband med,

¹ Förordning 2005:1089.

² Ibid.

införandet av rösträtt för kvinnor var särorganisering.³ Denna form av organisering avslöjar i sig ett demokratiskt underskott i form av bristande tillgång till, och inflytande inom, den etablerade politiken då den är sprungen ur en strukturell exkludering ifrån de etablerade formerna av politisk påverkan.⁴ Kvinnors särorganisering kan därmed förstås som en kamp för eget handlingsutrymme eller en kamp för att uppnå en fullvärdig demokrati. Särorganiseringen kan i den meningen också betraktas som både ett alternativ till och en potentiell utmaning av de etablerade formerna för politiskt arbete⁵. Kvinnors organisering kan också förstås som ett självändamål där sakfrågan eller de specifika kraven underordnas den kraft som organiseringen i sig innebär.

Särorganiseringen kan historiskt förstås som både nödvändig och påtvingad men har med tiden utvecklats till en vedertagen form av organisering som gjort stora politiska landvinningar. Historiskt har kvinnoorganisationer spelat en avgörande roll när det kommer till flera politiska och andra rättigheter, såsom exempelvis rätten till arbete och kroppslig integritet.⁶ Organisationer inom civilsamhället har även haft en central roll i det operativa utförandet av viktiga samhällsfunktioner där exempelvis kvinnojourer har erbjudit ett stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som annars inte funnits⁷. I dag finns det organisationer som organiserar kvinnor i alla delar av förenings- och samhällslivet. Många uppbär, liksom andra civilsamhällesorganisationer, statsbidrag för att finansiera delar av sin verksamhet.

³ Proposition 2005/06:4.

⁴ SOU 2004/59.

⁵ Rönnblom 2202

⁶ Se till exempel Rönnblom 2002; SOU 1979:60; SOU 2004:59; Prop. 2005/06:4

⁷ SOU 2016:13

2. URVAL, GENOMFÖRANDE OCH AVGÄNSNINGAR

2.1. URVAL

Fallstudiens empiri består av intervjuer och uppgifter hämtade från ett urval av organisationer som Jämställdhetsmyndigheten beviljade organisationsbidrag 2018. Perioden valdes för att omfatta de senast beviljade bidragen där även en slutredovisning av hur bidraget använts inkommit till myndigheten.

2018 ansökte 67 organisationer om organisationsbidrag och av dessa beviljades 61. För att skapa ett representativt urval användes kriterier som både kännetecknar och differentierar organisationerna. Kriterierna som användes framgår av tabellen nedan och är delvis desamma som myndigheten använder i den fördelningsnyckel som avgör bidragets storlek.⁸ Tio organisationer kunde därefter slumpas fram i syfte att spegla andelen organisationer inom varje kategori.

Tabell 1. Kriterier för urval av organisationer

Kategorier	Kriterier
Organisationsform	<ul style="list-style-type: none">- Ideell kvinno förening- Riks- eller paraplyorganisation- Sammanslutning av kvinnor
Medlemsantal	<ul style="list-style-type: none">- Färre än 100 medlemmar- 100-1000 medlemmar- 1001 medlemmar eller fler
Verksamhetsomfattning	<ul style="list-style-type: none">- Nivå 1 <i>Begränsad verksamhet</i>- Nivå 2 <i>Relativt omfattande verksamhet</i>- Nivå 3 <i>Omfattande verksamhet</i>- Nivå 4 <i>Mycket omfattande verksamhet</i>
Storleken på det beviljade beloppet	<ul style="list-style-type: none">- 100-200 tkr- 200-300 tkr- 300-400 tkr- 400-500 tkr- 500-600 tkr- 600-tkr

Urvalsprocessen genomfördes två gånger. Vid det första tillfället slumpades organisationer fram för fallstudiens intervjuer. Vid det andra tillfället genomfördes urvalsprocessen med syftet att slumpa fram organisationer för uppgifter som krävde en textanalys av inkomna handlingar.

⁸ För en utvecklad beskrivning se: [Så fördelas organisations- & etableringsbidrag för kvinnors organisering – Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldetsmyndigheten.se\)](https://www.jamstalldetsmyndigheten.se/om-oss/organisering-och-etableringsbidrag-for-kvinnors-organisering)

2.2. GENOMFÖRANDE

Intervjuerna var av semistrukturerad karaktär och genomfördes med en företrädare för varje enskild organisation under 30–60 minuter. En förfrågan skickades till organisationerna som ingick i urvalet, tillsammans med en kortare beskrivning av fallstudiens syfte. Organisationerna avgjorde vem som skulle intervjuas men uppmanades att välja någon med insyn i finansiering och planering av verksamheten. Samtliga respondenter kom att bestå av antingen förtroendevalda eller anställda inom respektive organisation. Efter samtycke kunde de flesta av intervjuerna också spelas in.

Inför intervjuerna togs en intervjuguide fram som berörde tre tematiska områden. Den första rörde särorganiseringens betydelse. Den andra handlade om statsbidragets betydelse för organisationens ekonomiska förutsättningar att finnas och verka. Det tredje tematiska området berörde organisationernas medlemmar och undersöktes utifrån två centrala frågeställningar om hur organiseringen och organisationens verksamhet påverkar medlemmens förmåga att delta politiska beslutsprocesser, samt hur organisationens utåtriktade verksamhet bidrar till att bevaka kvinnors intressen och driva deras krav. Den semistrukturerade intervjuformen möjliggjorde ett samtal där respondenterna kunde förhålla sig relativt fritt till de ämnen som togs upp, samtidigt som samtalet hölls samman av på förhand bestämda ramar. Efter intervjuerna transkriberades innehållet och sorterades både enligt de tematiska områdena och efter nya teman som var återkommande bland svaren. Citat som återges i rapporten har med varsamhet, utan att förändra innebörden, ändrats till skriftspråk för att underlätta läsningen.

För den andra urvalsgruppen om tio organisationer togs kompletterande material fram efter en textanalys av inkomna handlingar i samband med ansökan om och slutredovisning av organisationsbidrag. För denna urvalsgrupp undersöktes bidragets betydelse för organisationernas ekonomi och hur stor del bidraget utgjorde av de totala intäkterna under ett år. Likaså analyserades vilka som varit organisationernas främsta målgrupper för de aktiviteter som finansierats av statsbidraget. Information som framkom av denna textanalys sammanställdes till stor del kvantitativt för att redogöras på gruppnivå.

2.3. AVGRÄNSNINGAR

Fallstudien utgår ifrån förordningen om statsbidrag för kvinnors organisering⁹ som styrmedel för att nå det första jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande. En avgränsning har dock gjorts avseende förordningens tre olika bidragsformer till att endast omfatta organisationer som har beviljats organisationsbidrag under den valda perioden. Organisations- och etableringsbidraget kan förstås som generella bidrag och vilar på en idé om att det finns ett egenvärde i att organisationen finns och verkar, och lämnar ett relativt stort utrymme för fri användning av stödet.

Verksamhetsbidraget å andra sidan är en konkurrensutsatt bidragsform där beviljade medel kräver särskilda motprestationer. Det innefattar även en möjlighet att söka för stiftelser som inte omfattas av definitionen av en kvinnoorganisation. Genom att exkludera verksamhetsbidraget uppnås ett mer sammanhållet och enhetligt analysunderlag i form av organisationer, verksamheter och syften.

⁹ Förordning 2005:1089

3. RESULTAT

3.1. ORGANISATIONERNAS SYN PÅ KVINNORS SÄRORGANISERING

Som framgår inledningsvis har kvinnors organisering spelat en avgörande roll i utvecklingen av den svenska demokratin och kampen för ökad jämställdhet¹⁰. Särorganiseringen beskrivs i detta sammanhang som en central komponent för kvinnorörelsen genom historien, då kvinnor dels nekats tillträde till manligt dominerade organisationer, dels genom särorganisering har kunnat skapa egna rum för politiskt påverkansarbete¹¹. Det egna rummet har därmed varit centralt i formandet av förutsättningar för kvinnors frigörelse såväl materiellt som intellektuellt¹². I de intervjuer som genomförts inom ramen för denna fallstudie framstår den historiska betydelsen av kvinnors organisering i egna sammanslutningar till stora delar som fortsatt aktuell.

3.1.1. Ett eget rum

När intervjupersonerna ombeds reflektera kring hur kvinnoorganisationernas påverkansarbete och aktivism skiljer sig från de etablerade formerna för politiskt arbete uttrycker sig flera med försiktighet. Några menar att det kan vara tufft att verka som kvinna i politiken. Detta sägs visserligen ha förändrats över tid genom att åtgärder som har vidtagits för att öka kvinnors inflytande inom politiken har haft viss effekt, åtminstone rent formellt. Samtidigt beskrivs en kultur som fortfarande påverkar kvinnors möjligheter till inflytande och vilka frågor som får gehör på den politiska dagordningen. Utsagorna stöds av den bild som också framkommer i Jämställdhetsmyndighetens fördjupade uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet en jämn fördelning av makt och inflytande.¹³ Av rapporten framgår att kvinnor inom politiken diskrimineras, utsätts för högre krav samt måste vara mer meriterade och kompetenta än sina manliga kollegor för att nå olika positioner. Rapporten visar också att kvinnor och män delvis har olika politiska intressen och att det går en ideologisk skiljelinje mellan kvinnor som grupp och män som grupp i termer av partisympatier. Att kvinnor och män kan antas ha olika intressen, kompetenser och

¹⁰ SOU 1980:44

¹¹ SOU 2004:59

¹² Rönnblom, 2002

¹³ Jämställdhetsmyndigheten, 2021:1

erfarenheter vid en viss historisk tidpunkt tyder på att andelen kvinnor och män inom politiken kommer att spela roll för till exempel politikens utflöde.¹⁴

Mot denna bakgrund framstår betydelsen av kvinnors egna sammanslutningar som mycket tydlig genom respondenternas berättelser. Samtliga uttrycker att kvinnors organisering i egna sammanslutningar är fortsatt viktig. Visserligen framhålls vikten av att förändringsarbete gällande jämställdhet och kvinnors rättigheter bedrivs på bred front, av såväl kvinnor som män samt inom både politiken och civilsamhället. Men samtidigt upplevs det separatistiska rummet som viktigt för att stärka kvinnor i en omvärld där deras röster inte alltid blir hörda och deras frågor inte alltid står högt på dagordningen.

”Jag anser att det är jätteviktigt och det är ju en av anledningarna till att [Organisationen] skapades en gång i tiden. Det var för att det var svårt att få gehör för frågor som har med kvinnor att göra i olika sammanhang. Så ja, det är viktigt på olika plan. Det är lätt att frågor som har med kvinnors situation bortprioriteras i olika sammanhang. Att det är andra som har mest, vad ska man säga, plats, i olika sammanhang. Som dominerar helt enkelt.”

Särorganiseringen beskrivs fortfarande i termer av att den ger tillgång till ett alternativt och eget rum för att kollektivt formulera och vässa kvinnors krav. På detta sätt bidrar den till kvinnoorganisationernas roll som röstbärare, både i förhållande till politiken och till samhället i stort. När den enskilda organisationens påverkan är begränsad, hänvisar flera respondenter till gemensamma plattformar för kollektivt påverkansarbete, såsom olika nätverk och paraplyorganisationer.

”Jag tycker att vi lyckas tillsammans med andra inom kvinnorörelsen, eller olika nätverk som arbetar med jämställdhetsfrågor eller frågor om kvinnors rättigheter. Vi lyckas lyfta upp specifika frågor, belyser situationen och skapar debatt kring olika frågor utifrån ett jämställdhetsperspektiv och ett kvinnoperspektiv.”

3.1.2. En in- och utandning på samma gång

En respondent beskriver att frågan om kvinnors särorganisering präglas av en ideologisk dragkamp. Den ena sidan betonar att det fortfarande finns ett behov av separatistiska rum medan den andra betonar att män behövs i kampen för jämställdhet och därmed i kvinnorörelsens organisationer. Respondenten beskriver hur olika aspekter av makt påverkar interaktionerna mellan kvinnor och män och bestämmer förutsättningarna för hur de kan fungera tillsammans. Så länge ojämställdheten består

¹⁴ Ibid.

inom en rad områden är kvinnors organisering i egna sammanslutningar fortsatt viktig, menar hon. Uttalandet illustrerar väl det som också antyds i andra intervjuer, att betydelsen av kvinnors särorganisering är under förhandling, och att det fortfarande finns ett politiskt element i själva organiseringen som berör starkt och delvis är konfliktfyllt. Men det berättar också något om hur särorganiseringen erbjuder en slags fristad undan de maktstrukturer som belastar det demokratiska samtalet och interaktionerna i andra offentliga rum.¹⁵ Eller som respondenten uttrycker det:

”Att organisera kvinnor är på sätt och vis samma som att organisera sig själv. Vi är en in- och utandning på samma gång.”

Beskrivningar av kvinnoorganisationer som trygga rum för återhämtning och kraftsamling är återkommande. Ibland för att som individ orka vidare, ibland för att hämta mod och bli stöttad inför nya utmaningar.

”Jag tror att det är väldigt stärkande. Att det är igenkänning. Att inte alltid känna sig annorlunda. Utan liksom att min berättelse och min erfarenhet faktiskt också räknas. Och det är fler som tänker eller känner eller har det som jag har det.”

”Då är kvinnors organisering ett stöd. Där kan vi prata på ett annat sätt, bekräfta varandra, stödja varandra, analysera, plocka fram mer fakta och ta fram förebilder. Sedan orkar vi vidare i det hårda livet. För det är svårt att stå upp för jämställdhet i dag.”

Några organisationer som har specifika målgrupper beskriver också hur det ofta finns intressen relaterade till den särskilda position som medlemmarna har i förhållande till majoritetssamhället. Det kan röra sig om kvinnor som har språkliga utmaningar eller bristande nätverk i Sverige, kvinnor som lever i social utsatthet eller med en funktionsnedsättning, eller kvinnor som av andra skäl har begränsade förutsättningar att göra sina röster hörda i det offentliga samtalet eller att vara aktiva samhällsmedborgare. Även i dessa fall fungerar organisationen som en plats för igenkänning och stöd och som en plattform att driva gemensamma frågor från, men utifrån en upplevelse av att frågorna annars inte tas om hand i kvinnorörelsen i stort, eller i andra samhälleliga fora.

”Jag tror att det kan vara så att man känner att ens frågor och perspektiv inte riktigt kommer upp i [intresseorganisation] och inte riktigt, eller inte alls, synliggörs i kvinnorörelsen i stort. Så är det.”

¹⁵ Jämställdhetsmyndigheten, 2021:1; Jämställdhetsmyndigheten, 2019:2

3.1.3. Kvinnoorganisationerna ses som komplement till politiken

På den direkta frågan om vilken roll kvinnoorganisationerna spelar i förhållande till det formella beslutsfattandet i den etablerade politiken beskriver respondenterna ofta organisationernas arbete som ett komplement. Ofta lyfts fördelen att organisationerna är ”friare” att driva vissa krav, men också att de kan verka på lokal nivå och bättre kan nå en specifik grupp med rätt insatser.

” (...) generellt skulle jag säga att vi är friare, det är vi absolut, och det tror jag är en styrka, en oerhörd styrka. Så därav också att de här organisationerna behövs.”

”Jag personligen tycker det är väldigt viktigt att vi kan organisera oss och jobba vid sidan om, utanför den här politiska biten. Det är ju mer att vi organiserar våra kvinnor på lokal nivå och sedan försöker hjälpa till i de frågor som är våra mål.”

Flera respondenter uttrycker också att de har god dialog med politiska företrädare, att de är efterfrågade och att de ges möjligheter till dialog. Men det förekommer också kritik där respondenter uttrycker att medlemmar utnyttjas som ”alibin” utan att ges reell möjlighet till inflytande i frågor som gäller den egna målgruppen.

”Vi är mest som marionetter. Vi är där och de frågar oss om allt. De frågar om [etnisk] kultur och olika saker. Vi är experter tills de kan allting. Sedan får vi inte sitta i referensgrupper mer, vara delaktiga och se till att de håller [vad de lovat]. Och sen tar de fram förslag, sen fattar de beslut. Men genomföra kan de inte. Och det är det som brister i dag.”

3.1.4. Det politiska klimatet påverkar organisationerna

Flera respondenter beskriver att organisationen i dag påverkas av vad de upplever som ett hårdnande samhällsklimat och en politisk polarisering, där det anses legitimt att ifrågasätta mänskliga rättigheter och där kritik mot jämställdhetsarbete är vanligt förekommande. Någon beskriver en utbredd ovilja att se och erkänna att ojämställdhet existerar, medan andra formulerar det som att det i dag är svårt att diskutera och argumentera olika ämnen utifrån en position som kvinna. Flera relaterar också samhällsutvecklingen till en motsvarande utveckling på andra håll i världen.

”Nu är det lite speciellt i år med covid, och också backlashar när det gäller jämställdhetsfrågor både i Europa men också internationellt, där vi ser att det finns olika krafter som motarbetar alla vinster. Eller inte alla, men många framsteg som har gjorts.”

Några respondenter uppger att organisationen har gjort ett skifte gällande vilka frågor som drivs, delvis beroende på vad som diskuteras i omvärlden, men också för att de ser försämringar för målgruppen eller en tilltagande ojämställdhet inom ett visst område. Det förekommer också frustration över att dominerande politiska uppfattningar, exempelvis om vad den ökande psykiska ohälsan i samhället beror på, gör att kunskap om den specifika målgrupp som organisationen talar för inte blir hörd.

”Överhuvudtaget hela, på något sätt, tillbakagången när det gäller rättigheter för [målgruppen] men också polariseringen i det politiska klimatet, det är klart att det påverkar. Absolut, det gör det. (...) Ja det ifrågasätts väldigt mycket och det är inte den här gamla tanken om att kunna komma upp i jämlika villkor, som ju ändå fortfarande är målet. Det är så mycket som har tappats bort i det politiska samtalet, men också i beslutsfattande och så.”

I samband med att organisationernas förutsättningar att bedriva sin verksamhet diskuteras under intervjuerna framkommer det ibland att verksamheterna är starkt belastade. Att verka inom ett ifrågasatt område, med knappa ekonomiska resurser och stor efterfrågan, tycks ibland övermäktigt. Det är också tydligt att pandemin har inneburit ytterligare utmaningar, ovanpå en redan ansträngd situation, för några av organisationerna.

”Sedan kom coronaviruset och det har nästan gjort så att vi är överbelastade. Det känns i ryggraden någonstans att man inte orkar mer. (...) Det är så mycket isolering och utanförskap. De hör bara att man dör, de törs inte åka någonstans, nästan ingen i [målgruppen] åker buss eller tunnelbana och träffas.”

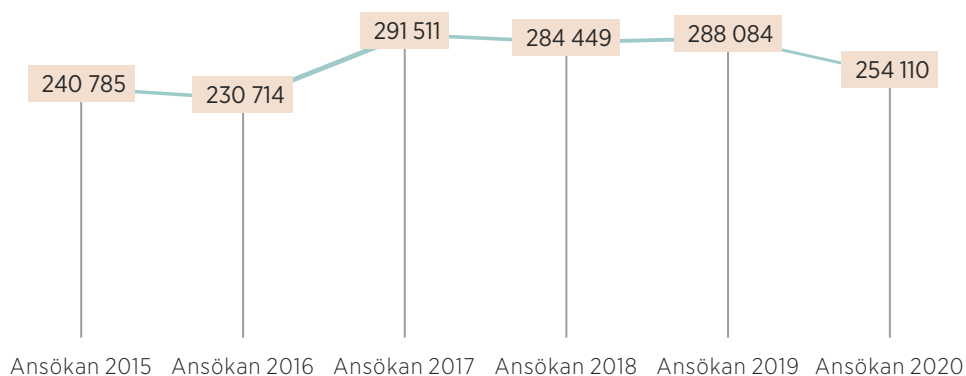
”Visst det tar krafter, att kämpa, att visa, att höras igen. Vilka krafter det tar! Nej, jag kom ihåg den perioden när vi inte hade fått pengar från Ungdomsstyrelsen. Så tragiskt det var för oss. Men vi kämpade verkligen och visade resultat.”

3.2. MEDLEMMEN SOM INDIVID OCH KOLLEKTIV

Den enskilda medlemmen och medlemmarna som kollektiv är centrala som utgångspunkter för att förstå kvinnors organisering. Det är genom dem som organisationerna och kvinnorörelsen fylls med mening och kraft.

Diagrammet nedan ger en fingervisning om hur utvecklingen av medlemstalen har sett ut under sexårsperioden 2015 till 2020. Baserat på samtliga organisationer som beviljades organisationsbidrag 2018, och uppgifter som lämnats av respektive organisation vid ansökan, tycks medlemstalen förbli relativt stabila under perioden. Två större paraplyorganisationer gjorde interna förändringar i medlemsregisterringen under perioden. Dessa har därmed exkluderats ur urvalet för att ge en mer rättvisande bild.

Figur 1. Medlemsutveckling för organisationer som beviljades organisationsbidrag 2018, över en sexårsperiod.¹⁶

I samtalen med företrädarna för organisationerna framträder en bild av vilka medlemmarna är bortom siffrorna och det blir tydligt att det är varje enskild medlems förtjänst att den egna organisationen fortsätter att utvecklas och driva sina frågor.

3.2.1. De lokala grupperna är basen

”Det är de lokala grupperna som är basen. Och nu sitter jag här mer som riksmänniska då, men i basen, där är det medlemmar som skapar verksamheten i den lokala gruppen.”

I intervjuerna framhålls ofta vikten av den lokala förankringen. Det tycks i hög utsträckning vara just denna, det vill säga medlemmarnas intressen och engagemang lokalt, som avgör vilket syfte organiseringen fyller och vilken form den antar. Detta blir särskilt tydligt genom att organiseringens funktion och inriktning ofta beskrivs variera med olika lokalgrupperingar inom en organisation. I vissa fall tycks denna variation mycket stor.

”Och jag kan väl säga så här att inom vår förening så når vi ut till olika kvinnogrupperingar, om man nu får säga så. Vi har en väldigt aktiv grupp nere i Lund (...) med egenföretagande kvinnor. Så de träffar och stödjer varandra (...). Jag här i Jönköping, jag träffar framför allt nysvenska kvinnor, som har bott här kanske i 20 år och inte kommit ut i arbetslivet (...) I Göteborg träffar vi kvinnor som är äldre, som... ja, alltså det är testamente och ”Vad ska jag göra nu, nu är jag pensionär, hur ska jag hantera det här?” (...) I Norrköping har

¹⁶ Rensad från två paraplyorganisationer vars medlemsregistrering förändrades 2016/17.

vi haft en grupp kring hedersrelaterat våld som de har jobbat med ganska mycket. I Borlänge, den gruppen finns inte längre, men där var det studenter på högskolan där som träffades. Så vi försöker bygga grupper där vi som styrelseledamöter finns, eller där det finns människor som är intresserade av att träffas.”

Ytterligare en aspekt av vad det är som inverkar på verksamhetsinriktningen hos lokalgrupperingarna kan kopplas till de geografiska förutsättningarna.

Respondenten nedan menar att det är särskilt viktigt för organisationen att finnas och skapa aktiviteter på mindre orter med ett begränsat utbud:

”Och sedan är det skillnad mellan föreningar, stadsnära och föreningar som är utanför eller på landsbygden. Dels kommunikationerna, närheten till varandra (...). Jag tror också att man kan nämna att det är något lättare att kunna göra aktiviteter, på grund av det utbud som finns i större sammanslutningar.”

Att det är kollektivets intressen som styr verksamhetens inriktning och därigenom upprätthåller, utvecklar och vitaliserar organisationen kan också förstås som en delförklaring till vad det är som attraherar nya medlemmar. Detta samband tycks framstå som än tydligare i intervjuer med företrädare för organisationer med riktade målgrupper. Här uppges ofta identitet och position i förhållande till majoritetssamhället, där gemensamma bakgrunder, erfarenheter och intressen spelar in, som en stark anledning till att medlemmar söker sig till organisationen.

”Det finns ingen motsättning, det är självklart att vi alla (...) måste kunna jobba tillsammans och tillsammans driva frågor och ha ett ansvar för helheten. Men det är också viktigt att kunna liksom organisera sig koncentrerat och ensamt, själv, utan att ha andra med. Och det gäller ju både utifrån perspektivet att vara kvinna, men också utifrån att ha en funktionsnedsättning, och då liksom dubbelt på något sätt. Precis som man brukar säga att maktordningar förstärker varandra så förstärker ju också de här två delarna varandra, i behovet av att ibland kunna träffas bara vi.”

Likaså understryks ofta organiseringens sociala funktion. Den beskrivs då som ett sätt att finna styrka i gemenskapen och stödet från andra medlemmar.

”Den sociala biten och den här tillhörigheten med mitt folk, det var det som gjorde att jag blev ansluten och jag tror det fortfarande är en del. Att det är ett starkt band. Varför man ansluter sig till våra föreningar och vår organisation. Och att vi försöker jobba så mycket som möjligt med kvinnofrågor.”

”Den viktigaste anledningen, skulle jag vilja säga... Det behövs mötesplatser, speciellt där man kan träffa andra kvinnor eller träffa andra som har liknande erfarenheter. Både det som är positivt men kanske också det som är utmaningar, att komma till ett nytt land och inte behärska språket. Att inte ha en massa kontakter och så.”

3.2.2. Vem är (inte) medlemmen?

Som framgår ovan har flera av organisationerna särskilda målgrupper där själva grunden för organisering utgörs på etnisk, kulturell eller religiös grund, alternativt bygger på en intressepolitisk gemenskap där medlemmarna förenas genom sina politiska intressen och krav. Det är samtidigt tydligt att organisationerna över lag eftersträvar en bredd i medlemsammansättningen. Ofta betonas mångfalden bland medlemmarna sett till exempelvis härkomst, yrke och utbildningsnivå.

”Man kan säga att akademiker tenderar att organisera sig i egna sammanslutningar eller i andra grupper. Men annars är det mycket varierat. Vi har allt ifrån kvinnor som inte kan läsa och skriva till kvinnor som är läkare eller specialister inom medicin. Det är en stor bredd.”

Strävan efter att förbättra eller upprätthålla den geografiska spridningen bland medlemmarna är också ett återkommande tema i intervjuerna. Detta skulle delvis kunna förklaras mot bakgrund av att förordningen om statsbidrag för kvinnors organisering har som krav att antingen bedriva en verksamhet med riksintresse eller en ordinarie verksamhet i minst fem län.

”Vi försöker välja ut till styrelsen, folk som sitter i olika delar av Sverige. Och då försöker vi täcka upp olika områden, eller regioner”

”Vi vill absolut inte förlora en grupp till. Men då har vi det här att vi stöttar ordförandena och hoppas att ordföranden är så peppade att dom kan fortsätta att driva grupp. Och det är ju inte bara för att få bidrag utan det är för att vi vill ha grupper som jobbar. Och vi vill absolut inte missa någon mer.”

En del respondenter uppger, liksom diagrammet i figur 1 indikerar, ett stabilt eller ökande medlemsantal. Andra påtalar att det finns utmaningar med medlemsrekryteringen över lag och hänvisar då ofta till tidsandan, den digitala utvecklingen eller projektifieringen av samhället. Utsagorna ligger i linje med den bild som Harding¹⁷ beskriver i en underlagsrapport till Framtidskommissionen. Enligt denna går det att skönja en bild av ett svenskt civilsamhälle där relationen mellan medlem och civilsamhällesorganisation alltmer har kommit att likna en kundrelation och att organisationerna blivit alltmer beroende av de mest aktiva medlemmarnas engagemang och i vissa fall anställd personal.

”Och vi har fått mer och mer medlemmar. Men det är internet, folk inte umgås längre.”

¹⁷ Harding, 2012

”Jag tror att det är en samhällssyn. Det är ett sätt för oss att leva. Och vi diskuterar det ganska mycket i styrelsen, hur man ska få det här lite mer djupgående... men jag känner att, man kan inte ändra levnadsmönstret för oss.”

Andra utsagor handlar mer om att medlemsrekryteringen har behövt prioriteras ned till förmån för verksamheten eller till följd av en hög arbetsbelastning.

”Vi jobbar ganska intensivt och det är säkert vårt eget fel. Vi skulle ha massor av medlemmar, men vi har inte nästan tid att fästa fokus på det.”

Ambitionen att bredda medlemsrekryteringen handlar också om att nå ut till specifika grupper i målgruppen som uppfattas som strategiskt viktiga eller av andra skäl särskilt angelägna att nå. Bland dessa nämns exempelvis sårbara grupper som lever stor i social utsatthet. Det kan handla om kvinnor som lever i missbruk, i våldsamma relationer eller i en hederskontext, men även om äldre som lever i ensamhet eller i brist på förutsättningar att göra sina röster hörda. Det förekommer också att personer med ett specifikt geografiskt ursprung eller religiös tillhörighet nämns i detta sammanhang. Men allra tydligast framträder bilden av den yngre generationen som synnerligen önskvärd och samtidigt svår att nå. Samtliga respondenter uppger att den genomsnittliga medlemmen snarare är äldre än yngre. Samtliga organisationer i urvalet tycks också ha en pågående diskussion om detta.

”Jag skulle vilja säga att det är mest... vi har inte så många yngre kvinnor. Utan de flesta är väl i medelåldern och uppåt. Vi försöker arbeta med att få in fler yngre kvinnor. Men det är inte så lätt.”

”Vi jobbar på att försöka få flera medlemmar, men det är sällsynt att vi får det. Det blir någon enstaka medlem och så är det två som dör i stället.”

Mentor, mamma, syster – vad du vill!

En majoritet av respondenterna menar alltså att organisationerna upplever en svårighet med att nå eller attrahera den yngre generationen. Att knyta till sig yngre medlemmar ses som ett sätt att säkra organisationens återväxt, men också som ett sätt att få in yngre kvinnors perspektiv på verksamheten.

”Nej, det är alla åldrar. Men absolut att vi har störst utmaning att nå yngre kvinnor, definitivt, alltså så är det ju, o ja. (...) Det betyder ju inte att de andra åldersgrupperna är fel, det är ju mer att vi behöver ha en återväxt. Men framför allt också att få in det perspektivet tydligare.”

I sammanhanget framförs också oro för en utebliven kunskapsöverföring mellan generationer. En respondent uttrycker en viss frustration över att arbetet för jämställdhet riskerar att bli historielöst om möten mellan generationer inte äger rum.

”Något jag saknar i samhället i dag, och det blir ju inte bättre, är kunskapsöverlappningen mellan generationer. (...) Många av oss finns ju här, vi som var där då. Vi kan backa upp de yngre. Jag menar, jag kan vara din mentor, mamma, syster, vad du vill!”

Liksom när det gäller nyrekrytering av medlemmar generellt hänvisar flera till tidsandan och spekulerar kring om svårigheten att nå unga kan bero på en kortsiktighet hos den yngre generationen. Det finns en bild av att ungas organisering främst sker under tidsbegränsade former och snarare baserat på specifika sakfrågor där de deltar i aktiviteter anordnade av flera olika organisationer, framför att engagera sig i en och samma organisation under en längre tid.

”Man blir engagerad för en sak, lägger sin själ i det. Och sen så... den här projektsynen tror jag genoms... jag ser det eftersom jag har levt ganska länge, jag ser liksom att man blir engagerad och tycker det är bra och så ger man järnet och sen så går man vidare till något annat.”

I flera fall märks en pågående diskussion kring hur den egna organiseringen stödjer ett slags status quo som försvårar för den yngre generationens engagemang, exempelvis genom att möten och aktiviteter förläggs till tider som är svåra att förena med yrkesarbete och familjeåtaganden.

”Ja att åldern är hög, det beror ju på att... det blir en rundgång här, det beror på att det har varit äldre människor som har varit de aktiva och de äldre människorna har inte velat gå ut på kvällarna. Alltså har vi möten dagtid. Vilket gör att de som arbetar inte kan komma.”

”Där har man ju ett klart seende. Barn, jobb och naturligtvis andra aktiviteter också. Men den yngre målgruppen har vi väldigt svårt att aktivera i vår rörelse.”

Samtidigt som den yngre generationens kortsiktiga rörelsemönster lyfts fram som en möjlig förklaring till varför unga är svåra att nå, så reflekterar andra över att detta inte är ett nytt fenomen utan något som förhållit sig relativt stabilt under en längre tid. Flera respondenter noterar också att den påtvingade övergången till digitala arbetssätt under pandemin kan ha bidragit till en ökad tillgänglighet för många medlemmar, däribland yngre.

”Jag tror faktiskt att sådant kan ändra sig med tiden. När vi var yngre var vi heller inte så benägna att gå med i föreningar långsiktigt och uthålligt. Däremot har vi märkt att de förändringar vi gjort nu under pandemin har gjort det enklare och mer attraktivt för yngre att vara med.”

”Och jag tycker också att vi efterfrågas mer (...) av enskilda medlemmar. Och här ser vi ett litet uppsving nu i de här Coronatiderna. Alltså kanske både att det handlar om behov, men också om att vi nu den här hösten bedriver vår verksamhet digitalt. På gott och ont. Att då är det fler... då kan man vara med på samma sätt.”

Den traditionella medlemmen – en dam lite till åren?

”(...) många av damerna är ju lite till åldern. Och det man har upptäckt är ju att en del kvinnor inte alltid har så lätt att göra sig hörda.”

Samtidigt som gruppen äldre kvinnor tycks utgöra normen när det gäller medlemmarna i de intervjuade organisationerna, omnämns de också som en av de grupper vilka kan ha begränsade förutsättningar att utöva inflytande eller delta aktivt i samhällslivet. Detta ska inte läsas som en motsättning utan bör förstås som dels ett uttryck för den stora diversiteten inom gruppen, dels i relation till hur makt och inflytande fördelar sig i samhället som helhet, respektive inom gruppen kvinnor. På så sätt förekommer både beskrivningar av den äldre medlemmen som en stark resurs som bidrar med sin tid, erfarenhet och kapacitet, samt beskrivningar där äldre kvinnor är en direkt målgrupp för de aktiviteter som organisationen erbjuder.

”I och med att vi är många äldre engagerade kvinnor så har vi många medlemmar som både har tid och förmåga att leta fram undersökningar, utredningar och forskning. De tycker det är kul och lätt att göra det.”

Aktiviteter som särskilt riktas mot äldre kvinnor är ofta utformade för att möta olika behov i vardagen, ibland relaterade till den nya livssituation som pensionering kan innebära. Det kan exempelvis handla om digital träning eller stöd i ekonomiska frågor såsom framtidsfullmakter, autogiro och testamente.

”Den här gruppen jag pratar om är inte världsbäst på (...) datateknik. Men här finns det också en ingång, ett stöd, en hjälp att kunna själv så småningom och efter flera sittningar och kurser så kan man börja söka och själv hitta information.”

Flera respondenter vittnar också om en utbredd ensamhet bland äldre kvinnor. Att vara ensam kvarlevande, ha en dålig ekonomi eller en begränsad mobilitet är sådant som uppges bidra till ensamheten. Flera vittnar också om att situationen har försvårats ytterligare under pandemin.

”På den lilla lilla orten är faktiskt utbudet betydligt mindre och möjligheterna för dessa damer att få tillgång till både information och den kunskapsgivande biten. Sen är det ju också så att kvinnor ju lever längre än män i stort sett. Så många är ju väldigt ensamma. Och här fyller vi en riktigt stor bit, en social bit faktiskt.”

”Om vi tänker på den här äldre gruppen som är pensionärer. Många av dem kanske inte har råd och det är det enda sättet att dom kanske träffas och umgås med oss när vi har våra sammanslutningar, seminarier och lite sådant som vi anordnar.”

Några förklaringar, utöver engagemanget i jämställdhetsfrågor, är därmed återkommande till varför den traditionella medlemmen i kvinnoorganisationerna tycks vara en något äldre kvinna – tillgänglig tid samt specifika kunskaper, intressen och behov. Mot bakgrund av att den lokala föreningens inriktning i så hög grad tycks spegla medlemmarnas intressen och att medlemmarna spelar en så avgörande roll för hur organisationen utvecklas på sikt, kan detta bidra till förståelsen av vilka identiteter och intressen som *inte* finns representerade. En hög andel medlemmar med snarlika behov påverkar såväl formerna för organisering (tider, mötesformer) som dagordning (intressen som företräds) och verksamhetsinriktning (utbudet av aktiviteter). Något som i förlängningen attraherar ytterligare medlemmar med liknande behov och intressen.

3.2.3. Medlemsinflytande genom val av organisationsstruktur

Ovan framgår att respondenterna förhåller sig till en utveckling där medlemskapet i svenska civilsamhällesorganisationer tycks bli alltmer tillfälligt. Enligt Harding¹⁸ är det en samtidig tendens att den enskilda medlemmens interndemokratiska inflytande har försvagats. Rönnblom¹⁹ menar att kvinnoorganisationer över tid har tenderat att välja en icke-hierarkisk organisationsform i högre utsträckning än andra organisationer i syfte att öka varje enskild medlems inflytande. I intervjuerna med kvinnoorganisationerna förekommer många redogörelser för hur organisationsstrukturen är utformad, vilka olika mötesformer som finns och hur

¹⁸ Harding, 2012

¹⁹ Rönnblom, 2001

styrelsearbetet är organiserat för att beskriva hur den enskilda medlemmens inflytande i organisationen stöttas. En platt organisationsstruktur eller nätverksliknande organisering är också mycket riktigt något som lyfts fram i flera intervjuer som ett medvetet val för att stärka det lokala engagemang, medbestämmandet och inflytandet för den enskilda medlemmen.

”Vi är ju en platt organisation. Vi har ju inte olika nivåer. Men däremot så har vi ju... alltså, allting bygger ju på engagemang och att vi har medlemmar i olika celler i landet som liksom jobbar på av egen kraft. Och det är ju det som blir vår spridning, vår geografiska spridning. Men vi har ju inte några premier eller avdelningar för de orterna utan det är ju mer som nätverk, om man säger så.”

”För en större förening kan bidraget säkert betyda anställda och lokal. Men vi har valt att vara en liten förening, för att kunna arbeta platt, inte bygga hierarkier och för att hålla fler engagerade.”

Den senare respondenten antyder också att den plattare organisationsstrukturen och föreningens storlek samtidigt kan innebära en begränsad möjlighet till extern påverkan. I sammanhanget blir det återigen tydligt vilken funktion den bredare kvinnorörelsen fyller som röstbärare, genom att mindre organisationer kan verka genom och i samverkan med andra.

”Vi skulle kunna driva de här frågorna mycket starkare för att matcha upp mot, och driva på, politiken. Men vi har valt att vara en liten förening och har inte riktigt den administrativa kraften. Vi påverkar i stället genom [Paraplyorganisation]. Det är en lyhörd organisation som har mycket kompetens och kapacitet inom olika områden.”

Andra respondenter, i något mer hierarkiskt styrda organisationer, tenderar i stället att betona det mer formaliserade interna inflytandet i organisationen. Men oavsett organisationsstruktur, platt eller hierarkisk, så tycks medlemmens möjlighet till inflytande stå i centrum för valet av organisationsstruktur.

”Ja... utöver att jag har en väldigt engagerad styrelse, och i styrelsen så är ju vår verksamhetschef och oftast också hennes kollega med på våra styrelsemöten som adjungerade. Men vi har också tillsatta arbetsgrupper som jobbar med olika frågor och där är de väldigt engagerade, och så att, ja vi lägger ju inte locket på.”

”Demokratiskolningen är en väldigt viktig del i styrelsearbetet. Det är också ett ideologiskt ställningstagande att det inte ska utgå ersättning för styrelsearbetet. Du ska vara en aktiv part och inte bara sitta av tid för att du får betalt.”

3.2.4. Medlemsinflytande genom val av aktiviteter

Den enskilda medlemmens möjlighet till inflytande påverkas inte bara av valet av organisationsstruktur, utan också av vilken sorts kunskap som förmedlas inom organisationen. Jämställdhetsmyndighetens rapport²⁰ om fördelningen av statsbidraget visar att aktiviteterna som genomfördes under den aktuella bidragsperiod som då undersöktes främst bestod av interna medlemsaktiviteter, opinionsbildning och organisationsutveckling. Bland medlemsaktiviteterna förekom framför allt medlemsträffar, föreläsningar och rekrytering av nya medlemmar, medan opinionsbildningen till stor del kretsade kring valåret 2018 och #metoo. Av rapporten, såväl som av intervjuerna i fallstudien, framgår det tydligt att organisationernas egna medlemmar utgör den främsta målgruppen för aktiviteterna, följt av den bredare målgruppen ”allmänheten”.

Som diskuterats ovan är det i hög utsträckning den lokala förankringen, det vill säga medlemmarnas behov och intressen, som avgör vilken funktion organiseringen fyller. Den sociala aspekten är ofta central och många gånger finns en uttalad strävan att motverka ensamhet bland medlemmarna. Något som framgår tydligt i intervjuerna är att socialt inriktade aktiviteter ofta används för att lyfta olika frågor av både samhällelig och praktisk nytta för individen. Aktiviteter som kafé, läxhjälp, matlagning, vävstugor och konstutställningar kombineras med samhällsinformation, föreläsningar, diskussioner och praktiska övningar som är relevanta för målgruppen. Genom att på detta sätt utbilda medlemmarna i demokratiska processer och färdigheter, anpassade efter kollektivets behov, uppfyller organisationerna rollen som demokratiskola och förmedlar sekundära värden – som civilsamhället över lag tenderar att erbjuda sina medlemmar och samhället.

Flera av de interna aktiviteter som kan sammanfattas under rubriken ”demokratisk skolning” tar direkt sikte på kompetensutveckling inom civilsamhällesfrågor, till exempel utbildning i föreningsteknik, träning i styrelsearbete eller andra roller som kan innehas i föreningen.

”Det kan vara workshops och seminarier kring olika frågor, samhällsinformation, utbildning i föreningsteknik och så vidare. Som man når ut med direkt till individuella medlemmar. (...) Och sedan kommer det också in utbildningar som vi arrangerar minst en gång, ibland två, ja ungefär två gånger per år, när vi samlar alla medlemsföreningar och intresserade för kompetensutveckling inom civilsamhället. Hur man kan engagera sig och hur man kan arbeta genom föreningar, eller genom riksförbundet, och driva olika frågor. Så det är ungefär hur vi jobbar.”

²⁰ Jämställdhetsmyndigheten, 2020:8

” Ombuden träffas ju och får peppning. Och sedan har vi ordförandemöten också, en gång per år, då ordförandena träffas och får peppning, så att de ska klara av sin ordföranderoll.”

Andra aktiviteter utgår i stället från den specifika position som medlemmen har i samhället. Bland de organisationer där kärnverksamheten utgörs av aktiviteter för medlemmarna lokalt beskrivs ofta behov som sammanhänger med en i grunden utsatt position. Denna kan kännetecknas av en låg grad av självbestämmande, avsaknad av grundläggande kunskaper om samhället eller verktyg för att ta sig ur sin situation. Aktiviteterna tar då ofta sikte på att stödja och stärka individens självkänsla, hälsa och förmågor. De riktas till socialt utsatta grupper, grupper av nyanlända eller äldre kvinnor, som exempelvis har haft en svag anknytning till arbetsmarknaden, grupper som behöver kunskaper om individuella rättigheter, stöd i ekonomiska frågor eller stöd när det gäller IT för att klara vardagen bättre. Bland dessa nämns också yngre kvinnor som lever i utsatthet på grund av hedersrelaterat våld och förtryck eller som av olika anledningar behöver hjälp till utbildning eller arbete.

”När vi jobbar med de här frågorna, så försöker vi först stärka kvinnornas självförtroende. Vi bör jobba från gräsnivå med de här kvinnorna, för de har inte självförtroende och de känner att de är låsta vid sin egen kultur. De har inte verktygen och makten att jobba demokratiskt. Då försöker vi först lära dem att de har rätt att utvecklas (...). Två gånger i veckan har vi samlat 30 kvinnor, 15 per gång. Och då har de fått sy och sedan är det matlagningskurs och socialt umgänge. Och där sitter vi. Sedan har vi utomstående föreläsare och så. De pratar om Sveriges frågor, om regelverket och de här olika sakerna, så att de lär sig.”

Av intervjuerna blir det tydligt att organisationerna påverkas och förändras av sina medlemmar på ett interaktivt sätt där utbudet av exempelvis aktiviteter speglar medlemmarnas behov. Behoven kan också vara flera, vilket framgår av citatet ovan, där sociala aktiviteter varvas med utbildningar för att tillgodose medlemmarnas olika behov av organisationen. Det faktum att organisationernas verksamheter till synes är anpassade och formade efter medlemmarnas behov innebär att kvinnorörelsen också måste förstås utifrån ett dynamiskt perspektiv där organisationernas föränderlighet också är en del av dess styrka.

3.3. STATSBI DRAGETS BETYDELSE

Kvinnors fortsatta särorganisering kan förstås utifrån historiska paralleller om varför ett behov av särorganisering även i dag existerar, men också utifrån det som organiseringen bidrar med till samhället. I intervjuerna vittnar kvinnor om den gemenskap, demokratiska skolning och trygghet som organisationerna erbjuder. Statsbidraget för kvinnors organisering har i intervjuerna framstått som en förutsättning för att uppnå dessa värden. Jämställdhetsmyndigheten har i tidigare rapporter²¹ analyserat genomförda aktiviteter i förhållande till statsbidragets syfte. Intervjuerna i denna fallstudie erbjuder därutöver en fördjupad bild av statsbidragets betydelse för enskilda organisationer, och samtidigt en bredare förståelse av statsbidragets betydelse för den grupp av organisationer som mottar statsbidraget.

3.3.1. Utan statsbidraget finns vi inte

”Vi har väl närmat oss det här, konsekvenserna av olika politiska styrningar som också har inverkan på till exempel möjligheten att få... får vi inte dom här pengarna, ja då finns vi inte.”

Mottagare av statsbidrag för kvinnors organisering lämnar en slutredovisning till Jämställdhetsmyndigheten efter varje avslutad bidragsperiod. Vid slutredovisningen gör varje enskild organisation en bedömning av det erhållna bidragets effekter i förhållande till förordningens syfte. I Jämställdhetsmyndighetens senaste rapport²² skattar organisationerna bidragets betydelse till ett värde mellan 4,75 och 4,89 på en femgradig skala för förordningens syfte. För 44 procent av fallstudiens undersökta organisationer utgör statsbidraget mellan 80–100 procent av de totala intäkterna under året. Över en sexårsperiod av inkomna slutredovisningar (2015–2020) har statsbidragets andel för organisationernas totala intäkter varit relativt oförändrat och mer än hälften av organisationerna har för denna period uppgett att bidraget utgör minst 50 procent av de totala intäkterna.

Även i intervjuerna lyfts statsbidraget som grundläggande och avgörande för organisationernas fortsatta existens. Majoriteten uppger att ett indraget statsbidrag skulle innebära nedläggning av organisationen. Även organisationer som har ytterligare finansieringskällor framhåller statsbidragets stora betydelse. Det uppges bidra med stabilitet för organisationerna genom att exempelvis göra det möjligt att hyra en lokal att samlas i och säkerställa en lägstanivå vad gäller utbud av medlemsaktiviteter.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

”Jag kan säga att jag tycker att bidraget är ju blodet för oss, om man säger så, och det är ju jätteviktigt. Utan bidrag vi skulle inte komma så långt, tyvärr, även om vi alla arbetade ideellt. Men det räcker inte. Ibland måste vi ha våra sittningar, vi måste ha våra seminarium och vi måste ha våra möten. Det är vad bidraget går till. Plus att vi ju som sagt har administration och allt annat. Så jag anser att bidrag är A och O för oss.”

För många organisationer innebär statsbidraget skillnaden mellan att exempelvis ha en lokal eller vara utan. Det är i många fall de löpande, administrativa kostnaderna som är förutsättningen som krävs för att organisationerna ska kunna bedriva sin verksamhet.

”Att ha en lokal, en adress, en plats där man kan träffas, styrelsen och gruppen. Det är två utav styrelseledamöterna som finns i Stockholm nu. (...) Vi finns, vi är registrerade, vi finns på [adress]. Jag tror att det är väldigt viktigt för en förening att ha en plats att utgå ifrån. Som central plats.”

Statsbidragets betydelse för den ordinarie verksamheten bör också förstås utifrån att många organisationer tillgodoser tillgänglighetsbehov och säkerställer att deras verksamhet är inkluderande, vilket tenderar att medföra extra kostnader.

”Det kostar att ordna verksamhet och det kostar oavsett om det är fysiskt eller digitalt. Nu kostar det ju betydligt mindre om det är digitalt, men för oss är det också jätteviktigt att allt vi gör är tillgängligt för så många som möjligt. Så vi har ju teckenspråkstolk och skrivtolk med vid våra digitala möten, något annat vore helt otänkbart. För man ska inte utestängas på grund av otillgänglighet.”

Flera respondenter lyfter en önskan om att kunna utveckla sina verksamheter med nya satsningar som de menar att ökade resurser skulle kunna bidra till. De menar också att ökade resurser skulle kunna bidra till en bättre kvalitet i den verksamhet som i dagsläget bedrivs.

”Vi skulle utveckla andra områden. (...) Även om vi vill driva en professionell verksamhet eller göra vissa satsningar, så finns inte den möjligheten. Utan vi måste förlita oss på frivilliga volontärer och ibland har vi haft studenter som kommer in som praktikanter och hjälper oss och så. Vi skulle kunna göra mycket mer med resurser.”

Organisationernas knappa resurser innebär att den eftersträvade organisationsutvecklingen får skjutas på framtiden och att ambitioner om nya satsningar inte kan genomföras. Detta indikerar samtidigt att det finns en delvis outnyttjad potential att bidra till samhällsnytta hos organisationerna.

3.3.2. Statsbidraget legitimerar kvinnorörelsen

Tidigare rapporter, och den här fallstudien så här långt, har påvisat statsbidragets betydelse för den enskilda organisationen utifrån ett flertal perspektiv. Statsbidraget tycks därutöver ha en stor betydelse på gruppnivå för de organisationer som mottar bidraget, något som inte diskuterats tidigare. I intervjuerna är det tydligt att många organisationer har en stor kunskap om, och förståelse, för den kvinnorörelse som organisationerna gemensamt utgör, och för den gemensamma historia rörelsen är sprungen ur. Det innebär också att de har en förståelse för hur statsbidraget också påverkar andra organisationer.

”Jag tror att man skulle ta död på all... jag tror vi som kvinnor skulle tappa kraften. Det tror jag skulle vara ganska förödande. Jag träffar ju andra kvinnor i samband med att Jämställdhetsmyndigheten har träffar och så där, och jag tror vi är väldigt lika... i samma situation. Det är det här som ger oss kraften.”

Av flera intervjuer framgår det att statsbidraget, förutom att finansiera verksamheten och aktiviteterna, också har en legitimerande funktion för den egna organisationen och i relation till andra organisationer. Att beviljas statsbidrag ses av vissa som ett godkännande eller tecken på att organisationen är seriös och trovärdig genom att den uppfyller de villkor som regeringen slagit fast i förordningen. På frågan om förordningens villkor innebär en negativ anpassning för organisationen svarar en av respondenterna kortfattat:

”Nej. Villkoren är garantin för rättssäkerhet. Det är bra och tydliga regler, särskilt nu på senare år.”

Att upprätthålla och uppfylla förordningens²³ villkor ses som ett verktyg för att garantera centrala demokratiska värden, exempelvis rättssäkerhet. En annan organisation lyfter fram just kopplingen mellan att beviljas statsbidrag och uppfattas som en seriös organisation:

”Jag kämpade verkligen. Styrelsen kämpade själva ideellt i två år, utan bidrag, utan någonting, och visade att vi verkligen förtjänade bidraget. (...) Vi visade att det verkligen var en seriös organisation som startade. Två år av ideellt arbete. Och när vi hade fått ett litet bidrag på [summa] blev vi jätteglada, och började utveckla, utveckla, utveckla.”

Statsbidragets betydelse för den enskilda organisationen är tydligt, och genom det kan man även förstå statsbidraget för kvinnors organisering som legitimerande för

²³ Förordning 2005:1089

kollektivet av kvinnoorganisationer. Via förordningens rekvisit och villkor tydliggörs att mottagarna av statsbidraget är legitima aktörer vars ansökan och redovisning granskats och beviljats. Det är tydligt i intervjuerna att åsikterna om statsbidraget är starka och att det finns en ansvarskänsla grundad i en medvetenhet om att statliga medel förpliktigar. Villkoren för att beviljas statsbidrag beskrivs som ”rättmätiga”, ”bra och tydliga” och som ”garantin för rättssäkerhet”. Det förekommer också att de externa kraven och förväntningarna lyfts som något positivt.

”Vi kan använda det som lite påtryckningsmedel, liksom så här: ’Vi får Jämbidrag! Därför måste vi nu göra något bra, vi tar ett ansvar.’ Förstår du? Nu blir det ju jag som ordförande som använder det som ett styrverktyg. Nej, det blir ett ansvar snarare. Det kan jag nog känna i [Organisationen] också att det är det. Och att vi anpassar oss, förändrar något, ja i så fall är det till det positiva, till det som är bra. Att det är någon som har en extern förväntan. Jag har faktiskt skrivit vad vi ska göra och då ska vi göra det också. Vi håller oss till det här.”

Därtill innebär villkoren enligt respondenterna en garanti för att pengarna verkligen går till att främja jämställdhet och kvinnors rättigheter, och inte till andra syften. Utan statsbidraget skulle såväl stora delar av organisationernas verksamhet som legitimiteten för organisationernas aktiviteter försvinna, inte bara för den enskilda organisationen utan för en majoritet av de organisationer som i dag förlitar sig på statsbidrag.

Statsbidraget för kvinnors organisering möjliggör således för den enskilda organisationen att fortsätta bedriva och utveckla sin verksamhet samt vara en del av det kollektiv av bidragsmottagare som utgör dagens kvinnorörelse. Statsbidraget som styrform blir därmed mångbottnad där mervärdet, utöver förordningens syfte, är att kvinnorörelsen ges kraft till fortsatt organisering och arbete för ökad jämställdhet.

4. AVSLUTANDE DISKUSSION

Jämställdhetspolitiken ska, vid sidan av det formella demokratiska systemet, bidra till lika möjligheter för kvinnor och män att delta i och påverka de processer som formar föreställningar, tankar och idéer inom civilsamhällets organisationer och inriktningar.²⁴ Statsbidraget för kvinnors organisering är en av få politiska åtgärder som specifikt ska bidra till detta.

Tidigare rapporter har kunnat visa att bidraget har minskat över tid i fasta priser och att det genomsnittliga organisationsbidraget per organisation ligger lågt jämfört med liknande organisationsbidrag. Med detta som utgångspunkt har fallstudiens syfte varit att fördjupa kunskapen om bidragets betydelse för kvinnors organisering och dess roll som styrmedel för att främja kvinnors makt och inflytande i samhället.

4.1. STATS BIDRAGET FÖR KVINNORS ORGANISERING BIDRAR TILL UPPFYLLANDET AV JÄMSTÄLLDHETSPOLITIKEN

Att studera effekter av statliga bidrag innebär både analytiska och metodologiska utmaningar, då det ofta finns en diskrepans mellan de politiska målen med statsbidragen och de observerbara effekter som kan förväntas. Mot denna bakgrund är det viktigt att studera statsbidragens resultat och effekter utifrån deras specifika syften.²⁵ En grundläggande skillnad finns exempelvis mellan vilka effekter som kan förväntas av generella bidrag som organisations- och etableringsbidrag å ena sidan och projektbaserade bidrag å andra sidan. Organisationsbidragets fokus på att stärka organisationens grund tenderar exempelvis att betona organisationers roll²⁶ som röst

²⁴ Skr. 2016/17:10

²⁵ Danielson, Zetterberg, Amnå, 2005

²⁶ Harding (2012) identifierar fem roller som civilsamhället ofta fyller:

- (1) Civilsamhället som röstbärare, det vill säga som lobby- eller intresseorganisationer, företrädare för medlemmarnas åsikter, deltagare i det demokratiska samtalet och samtalspartner till – eller i protest mot – politiken.
- (2) Civilsamhället som serviceproducent, det vill säga som alternativ eller komplement till offentligt ägda och vinstdrivande tjänsteproducenter och till hjälp inom den egna familjen.
- (3) Civilsamhället som gemenskap. Denna funktion uttrycks bland annat i begreppet socialt kapital, som i sin tur kan delas in i två former: sammanbindande socialt kapital – som håller samman enskilda grupper och gemenskaper – och överbryggande socialt kapital som överbryggar dessas gränser och binder samman samhället i stort.
- (4) Civilsamhället som demokratiskola, det vill säga en plats där människor tillägnar sig demokratiska färdigheter och värderingar som ingår i föreningslivets etos.
- (5) Civilsamhället som motvikt, vilket är en funktion som på många sätt följer av de övriga, antingen genom öppen opposition (röstbärfunktionen) eller som ett alternativ till offentliga, vinstdrivande och släktskapsbaserade aktörer och sammanhang.

för olika intressen framför exempelvis dess serviceproduktionsroll. Men när det gäller socialt inriktade föreningar är det inte ovanligt att flera roller betonas i förordningarna²⁷. Genom förordningen²⁸ om statsbidrag för kvinnors organisering tillskrivs grunden för kvinnors särorganisering ett egenvärde. Samtidigt syftar bidraget i ett nästa led till att ge röst åt kvinnors intressen och stärka deras makt och inflytande i samhället.

Av det samlade underlaget i fallstudien framkommer att kvinnors särorganisering som ett rum för politiskt påverkansarbete, fortfarande är en omstridd och laddad fråga. Samtidigt står det klart att den fyller en fortsatt viktig funktion genom att kvinnoorganisationerna:

- *bidrar till att stärka förutsättningarna för kvinnors kollektiva påverkan av den politiska dagordningen.* Sett mot bakgrund av att kvinnors demokratiska villkor och politiska inflytande fortfarande är begränsat²⁹ upplevs det separatistiska rummet som viktigt för att stärka kvinnor i en omvärld där deras röster inte alltid blir hörda och deras frågor inte alltid står högt på dagordningen. Kvinnoorganisationerna framhålls som viktiga forum för att kraftsamla och med utgångspunkt i delade levda erfarenheter formulera och driva gemensamma krav. Många respondenter anknyter också till kvinnorörelsens historiska betydelse som *röstbärare* och menar att denna roll fortfarande är central och ett uttalat syfte för organisationerna.
- *representerar marginaliserade röster och bidrar med motberättelser i förhållande till dominerande problemformuleringar.* I intervjuerna framkommer att organiseringen fyller en särskilt viktig roll för kvinnor vars socioekonomiska förutsättningar, livsvillkor, identiteter eller positioner i förhållande till majoritetssamhället innebär att deras röster ofta saknas i det offentliga samtalet, eller inom den bredare kvinnorörelsen. Flera vittnar också om ett hårdnande samhällsklimat, politisk polarisering samt ett motstånd mot mänskliga rättigheter och jämställdhetsfrågor, som gör organisationens roll som *motvikt* än mer betydelsefull.

²⁷ Danielson, Zetterberg, Amnå, 2005

²⁸ Förordning 20015:1089.

²⁹ Jämställdhetsmyndigheten, 2021:1

- *erbjuder aktiviteter som syftar till demokratisk skolning av medlemmarna.* En stor del av organisationernas aktiviteter riktas till de egna medlemmarna. Ofta kombineras sociala aktiviteter med information om samhället, individuella och demokratiska rättigheter samt praktiska övningar som syftar till att stärka individens självkänsla, hälsa och förmågor. Andra aktiviteter tar sikte på kompetensutveckling inom civilsamhällesfrågor, till exempel utbildning i föreningsteknik och styrelsearbete. Vidare tycks medlemmens inflytande vara centralt för valet av organisationsstruktur och mötesformer. En platt organisationsstruktur eller nätverksliknande organisering lyfts ofta fram som ett medvetet val för att stärka engagemang och medbestämmande. Genom att på detta sätt utbilda medlemmarna i demokratiska processer och färdigheter uppfyller kvinnoorganisationerna rollen som *demokratiskola*.
- *erbjuder gemenskap baserat på medlemmarnas behov och intressen* Det finns i intervjuerna en stark betoning på organiseringens sociala funktion och den beskrivs ofta som ett sätt att finna styrka i gemenskap och stöd hos andra medlemmar. Många gånger finns också en uttalad strävan att motverka ensamhet bland medlemmarna, att kompensera för ett bristande socialt skydds nät eller för behov som det offentliga inte tillgodoser. Det är också tydligt att det i hög utsträckning är den lokala förankringen, det vill säga medlemmarnas *gemensamma* behov och intressen, som avgör vilken funktion organiseringen fyller.

Statsbidraget för kvinnors organisering bidrar därmed till uppfyllandet av förordningens syfte och det första jämställdhetspolitiska delmålet om jämn fördelning av makt och inflytande, främst genom att organisationerna tydligt fyller rollerna som röstbärare, motvikt, demokratiskola och gemenskap.

Vid sidan av detta framkommer ytterligare ett mervärde av organisationsbidraget. Bland organisationerna finns det på gruppnivå en stark medvetenhet om det kollektiv av organisationer som mottar bidraget. Att beviljas statsbidrag upplevs som ett kvitto på att organisationen bedömts som seriös och trovärdig, samt utgör en garanti för att resurserna verkligen används för att främja jämställdhet. I denna mening tycks bidraget uppfattas som legitimerande för den egna organisationen och hela kvinnorörelsen.

4.2. EN UPPRÄKNING AV ANSLAGET ÄR MOTIVERAD

Den politiska styrningen av civilsamhället genom statsbidrag bygger på en uttalad ambition att garantera långsiktighet och oberoende för civilsamhällesorganisationerna.³⁰ Samtidigt utgör statsbidragen i dag en väsentlig del av civilsamhällets totala finansiering, vilket gör att villkoren, men även nivån på bidraget, har stor betydelse för organisationernas möjlighet att bedriva sin verksamhet.³¹ Ekonomiska bidrag är även betydelsefulla för att skapa förutsättningar för delaktighet i civilsamhället. Av Jämställdhetsmyndighetens rapport *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*³² framgår att det finns könsskillnader avseende andelen kvinnor (47 procent) och män (56 procent) som är aktiva i civilsamhällets organisationer. Rapporten visar också att det främst är andelen kvinnor som minskar när engagemanget i civilsamhället minskar i samhället, medan andelen män är mer konstant. Annan forskning visar till exempel att möjligheterna för flickor och kvinnor att utöva idrott har försämrats de senaste tio åren, samtidigt som kommunala bidrag i högre utsträckning tillfaller pojkdominerade idrottsklubbar och lag.³³

I flera av Jämställdhetsmyndighetens tidigare rapporter framgår att kvinnoorganisationernas genomsnittliga organisationsbidrag ligger lågt i jämförelse med andra organisationsbidrag.³⁴ Detta sammanhänger med att anslaget för kvinnors organisering inte har kompensrats för inflation utan har minskat i fasta priser sedan 2010, samtidigt som antalet kvinnoorganisationer som uppfyller villkoren för organisationsbidraget har ökat kraftigt. Den genomsnittliga bidragssumman per organisation har därmed minskat över tid genom att ett större antal organisationer i dag delar på ett anslag som inte har justerats i enlighet med prisutvecklingen.³⁵

Av fallstudiens samlade underlag framgår att organisationsbidraget utgör en betydande del av kvinnoorganisationernas långsiktiga finansiering. Respondenterna framhåller också att bidraget är helt avgörande för deras möjligheter att driva verksamheten och många säger att ett indraget bidrag sannolikt skulle medföra nedläggning. I samband med att organisationernas förutsättningar diskuteras i intervjuerna, framkommer det också att flera av verksamheterna är starkt belastade. Att verka med ideella krafter inom ett många gånger ifrågasatt område, med

³⁰ Skr. 2017/18:246

³¹ Promemoria 2018:13

³² Jämställdhetsmyndigheten, 2021:1

³³ Svender och Nordensky, 2017:2

³⁴ Jämställdhetsmyndigheten, 2019:3; Jämställdhetsmyndigheten, 2020:5

³⁵ Promemoria 2018:13

knappa ekonomiska resurser och där efterfrågan är stor och behoven ofta komplexa, tar på krafterna. Pandemin har också inneburit ytterligare utmaningar, ovanpå en redan ansträngd situation, för några av organisationerna. Omvänt ser många en stor potential i vad organisationen skulle kunna åstadkomma med utökade ekonomiska ramar.

Ställt mot denna bakgrund, och med hänsyn till den ovan beskrivna samhällsnyttan som organisationerna bidrar med, finns anledning att överväga en översyn av bidragsnivån. Av fallstudien framkommer att statsbidraget för kvinnors organisering både är ändamålsenligt och har legitimerande effekter på den rörelse som organisationerna utgör. Till denna bild kan läggas att statsbidraget även skapar förutsättningar för ett fortsatt levande civilsamhälle genom att tillhandahålla forum för kvinnors civilsamhälleliga engagemang. Jämställdhetsmyndigheten menar därför i linje med regeringens skrivelse (DS 2018:13)³⁶ att en uppräkningsbudgetanslag 3.3. *Statsbidrag för kvinnors organisering* enligt index för att kompensera för prisutvecklingen, alternativt en justering efter söktrycket, skulle innebära en bättre anpassning till de senaste årens utveckling.

4.3. KUNSKAPEN OM UNGA KVINNORS ORGANISERING BEHÖVER STÄRKAS

I *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*, den senaste uppföljningen av delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande, fastslås att det finns behov av förnyat fokus och åtgärder om regeringens ambitioner ska få genomslag. Givet att unga kvinnor i dag är underrepresenterade i politiska församlingar, står för många av avhoppet från politiska uppdrag och samtidigt utgör den grupp som är mest utsatt för bland annat sexuella trakasserier, är insatser för att stärka unga kvinnors förutsättningar till demokratiskt inflytande särskilt motiverade. Enligt rapporten finns också skäl att fördjupa kunskapen om huruvida jämställdhetspolitiska åtgärder över tid har främjat en viss generation av kvinnors politiska deltagande och representation.³⁷

Då fallstudiens resultat indikerar en hög medelålder bland medlemmarna i organisationer som uppbär statsbidrag för kvinnors organisering väcks också frågor gällande statsbidragets utformning och om detta gynnar en viss generations intressen. Bland de intervjuade organisationerna beskrivs befintliga medlemmar generellt som äldre kvinnor, medan yngre kvinnor ofta omtalas som en målgrupp organisationerna i högre utsträckning vill nå. Äldre kvinnor tycks därmed utgöra

³⁶ Ibid.

³⁷ Jämställdhetsmyndigheten, 2021:1

normen, men de lyfts också fram i intervjuerna som en målgrupp vilken kan vara i särskilt stort behov av riktade insatser. Åldersspridningen tycks vidare vara föremål för återkommande diskussioner inom organisationerna, där den höga medelåldern bland annat sätts i samband med uppfattade skillnader i levnadssätt och engagemang mellan åldersgrupper. Den äldre gruppen uppges exempelvis ha mer tillgänglig tid för engagemang, något som kan leda till en anpassning av exempelvis mötestider, mötesformer, frågor som drivs och aktiviteter som erbjuds, vilket i förlängningen attraherar ytterligare medlemmar med liknande behov och intressen.

I vilken utsträckning urvalet av intervjuade organisationer i detta avseende är representativt för samtliga kvinnoorganisationer som får del av det undersökta organisationsbidraget, framgår inte av fallstudien. Bland dessa finns både exempel på organisationer som samlar unga kvinnor och organisationer med stor åldersspridning bland medlemmarna. Möjligheten finns därför att slumpen gett ett urval av organisationer med en hög medelålder. Mer troligt är dock att urvalet faktiskt är representativt och präglat av den förordning³⁸ som ligger till grund för bidragsgivningen. Om förordningen exempelvis är utformad på ett sätt som i högre utsträckning premierar traditionella organisationsformer skulle det över tid kunna leda till ett utfall där unga kvinnor, om deras former för organisering tar sig andra uttryck, får del av bidraget i lägre utsträckning. Huruvida detta i så fall kompenseras av andra statsbidrag blir då en viktig fråga.

I *Ett sekel av rösträtt och valbarhet*³⁹ konstateras att det finns skäl att utveckla och fördjupa analysen av under vilka villkor och möjligheter som kvinnor i olika åldersgrupper träder in och verkar i politiskt arbete. På samma sätt förefaller det finnas behov av vidare kunskap om unga kvinnors förutsättningar till deltagande och inflytande i civilsamhällets organisationer, samt kunskap om hur olika statliga stöd och andra åtgärder kan bidra till stärkta demokratiska villkor för gruppen. Vilken roll statsbidraget för kvinnors organisering spelar, och potentiellt skulle kunna spela, blir i sammanhanget viktigt att utreda då det utgör ett av få styrmedel som direkt syftar till att främja kvinnors inflytande i samhället, och därtill tycks väl fungerande.

³⁸ Förordning 2005:1089

³⁹ Jämställdhetsmyndigheten, 2021:1

REFERENSER

Anna Danielson, Pär Zetterberg, Erik Amnå. *Bidrag till vad? En kunskapsöversikt över effekter och metoder rörande statliga bidrag till ideella organisationer*. Örebro Universitet, 2005.

Ekonomistyrningsverket. *Att ge statligt stöd till civila samhällets organisationer*. Stockholm: Ekonomistyrningsverket, 2015. Hämtad från [ESV 2015:43 Att ge statligt stöd till civila samhällets organisationer](#)

Förordning 2005:1089. *Statsbidrag för kvinnors organisering*.

Jenny Svender, och Jonnie Nordensky. *Vem bestämmer? Jämställdhetsmål, kvotering och könsammansättning i idrottens beslutande organ*. Riksidrottsförbundet, FoU rapport 2017:2, 2017.

Johan R. Norberg, Johan Faskunger, Christine Dartsch. *”Jämställd idrott i siffror”. Resurser, representation och ”riktig” idrott*. Centrum för idrottsforskning, 2018.

Jämställdhetsmyndigheten 2021:1. *Ett sekel av rösträtt och valbarhet - En uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet en jämn fördelning av makt och inflytande*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2021. Hämtad från [Ett sekel av rösträtt och valbarhet \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Jämställdhetsmyndigheten 2019:2. *Kvinnor har det tuffare än män i politiken*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2019. Hämtad från [Kvinnor har det tuffare än män inom politiken 2019:2 \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Jämställdhetsmyndigheten 2020:8. *Kvinnors organisering*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2020. Hämtad från [Kvinnors organisering \(2020:8\) – Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Jämställdhetsmyndigheten 2020:5. *Styrning ger resultat*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2020. Hämtad från [Styrning ger resultat \(2020:5\) – Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Jämställdhetsmyndigheten 2019:3. *Ökat genomslag och hård prioritering*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, 2019. Hämtad från [Ökat genomslag och hård prioritering 2019:3 \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Malin Rönnblom. *Ett eget rum? Kvinnors organisering möter etablerad politik* (Doktorsavhandling). Statsvetenskap, Umeå, 2002. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-711>

Promemoria 2018:13. *Långsiktigt stöd till det civila samhället*. Stockholm: Kulturdepartementet, 2018.

Proposition 2005/06:4. *Statligt stöd för kvinnors organisering*

Regeringens skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Stockholm: Socialdepartementet, 2016.

Regeringens skrivelse 2017/18:246 *En politik för engagemang – långsiktighet och oberoende för civilsamhället*. Stockholm: Kulturdepartementet, 2018

SOU 1980:44. *Bidrag till kvinnoorganisationer*.

SOU 2004:59. *Kvinnors organisering Del 1*. Betänkande av Utredningen statligt stöd för kvinnors organisering

SOU 2016:13. *Palett för ett stärkt civilsamhälle*.

Tobias Harding. *Framtidens civilsamhälle Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*. Stockholm: Statsrådsberedningen, 2012.

Box 73, 424 22 Angered
Besöksadress: Angereds torg 9
Tel: 031-392 90 00
www.jamstalldhetsmyndigheten.se

**JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN**